

Nieuwsbrief Tieneronderwijs

Kleinschalig en uitdagend onderwijs voor 10-14 jarigen

Mei 2019, uitgave 7 van het tweede jaar

*“Hoe geven we tieners meer richting, ruimte en ruggensteun
om te leren en ontwikkelen?”*

Beste mensen,

Het tieneronderwijs groeit stapje voor stapje. In Groesbeek hebben ze het eerste jaar bijna achter de rug en start een tweede groep. Op 10 plekken in het land is tieneronderwijs in ontwikkeling. Ook Minister van OCW Arie Slob heeft op de landelijke conferentie de voordelen van tieneronderwijs benadrukt. Ik hoop dat ook in de regio Nijmegen meer scholen deze handschoen oppakken.

De praktische weg naar tieneronderwijs tref je aan op de website in de gids. Tieneronderwijs is voor mij een breekijzer om onderwijs meer van betekenis te laten zijn. Die betekenis van onderwijs is voor mij kinderen verwonderen en inspireren door de rijkdom van het leven (de essenties), daadwerkelijk kinderen begeleiden de wereld in te gaan (existentie) en kinderen expertise laten opbouwen om nu en in de toekomst hun leven vorm te geven. In twee artikelen in deze nieuwsbrief werk ik de betekenis van onderwijs uit.

Bij deze wens ik je weer veel leesplezier met deze nieuwsbrief toe. Bij vragen of opmerkingen kun je altijd contact met mij opnemen.

Hartelijke groet,

Erik Peperkamp

Nieuwsbrief Tieneronderwijs

Kleinschalig en uitdagend onderwijs voor 10-14 jarigen

Mei 2019, uitgave 7 van het tweede jaar

Hoe onderwijs je leven verrijkt!

Ik wil met onderwijs kinderen de rijkdom van het leven laten ervaren, ik wil kinderen helpen de wereld in te gaan en ik wil kinderen voorbereiden op het leven en werken in de toekomst. Als u dit met mij deelt, wil ik u meenemen in dit artikel hoe je deze drie doelen van het onderwijs kunt realiseren.

Ervaren van de rijkdom van het leven: het essentieel perspectief op het onderwijs

Om kinderen de rijkdom van het leven te laten ervaren is het nodig om ze kennis te laten maken met de essenties van het leven.

Wat zijn de essenties van het leven?

Als je als mens in de wereld geboren wordt dan krijg je de rijkdom van het leven mee. Er zijn essenties, die voor alle mensen gelden: je hebt een lichaam gekregen, een geest, gevoelens en bewustzijn. Je komt in een wereld met andere mensen: eerst je familie, later vrienden bekenden en onbekenden.

Je bent op de planeet aarde gekomen. Een planeet, die ooit is ontstaan in een oerknal. Een planeet die verwarmd wordt door de zon en beschenen door de maan, met wisselende klimatologische omstandigheden (regen, wind, hitte, kou etcetera) en landschappen (rivieren, zeeën, bossen, bergen et cetera). De wereld bestaat uit elementen en verbindingen, de stoffelijke wereld. De mens heeft van de stoffen en verbindingen voorwerpen gemaakt die nuttig zijn of schoonheid bezitten. We hebben van die stoffen en verbindingen een materiële wereld gebouwd.

We zijn als mens onderdeel van de natuur. De bomen, bloemen, planten en dieren. De natuur levert ons voedsel. De natuur beweegt mee op de cyclus van de seizoenen en de cyclus van geboorte, leven en dood.

De mensen hebben met elkaar hun samenleving georganiseerd, waardoor ze van meerwaarde voor elkaar zijn en kunnen samenleven.

Deze essenties zijn gegevenheden, waarmee ik kinderen wil laten kennismaken en inspireren. Voor mij is dit rijkdom, omdat je als mens met behulp van lichaam, geest, gevoel, bewustzijn, met andere mensen in de samenleving, met de natuur, de stoffelijke wereld en op een planeet je leven vorm geeft. Een wereld waar je je bewust van wordt en waar je betekenis aan verleent. Een wereld die kinderen gaan ervaren en waarin ze gaan ondernemen. Essenties waar kinderen kracht in kunnen vinden. Een wereld die er altijd zal zijn, zolang de mens leeft.

Het onderwijs is de plek om kinderen met deze rijkdom in aanraking te brengen. Zorg voor momenten van mindfulness, muziek, stilte, bewegen, spel, creativiteit en meditatie om kinderen bewust contact te laten maken met zichzelf en de omgeving. Geef ze vertrouwen en leer ze empathie te ontwikkelen.

Leer ze vervolgens bij elk thema van een les eerst waar te nemen: zien, horen, ruiken, voelen, proeven. Zorg voor inspiratiesessies om kinderen kennis te laten maken en bewust te laten worden van alle essenties. Coach hen om betekenis te geven aan deze rijkdom. Neem de kinderen de wereld in, of laat de wereld naar hen toe komen.

Vakexperts ondersteunen kinderen om de essenties te begrijpen. Door kinderen ruimte te geven om het onderwerp waar te nemen, bewust te worden, er betekenis aan te verlenen, te ervaren en er iets mee te ondernemen worden de essenties en de thema's inspirerend. Introduceer kinderen in de essenties van de wereld. Geef ze ruimte, stel ze vragen zodat

Nieuwsbrief Tieneronderwijs

Kleinschalig en uitdagend onderwijs voor 10-14 jarigen

Mei 2019, uitgave 7 van het tweede jaar

ze eerst zelf met een onderwerp/ de wereld contact te maken en draag dan pas de kennis over om het onderwerp/de wereld te begrijpen.

Met behulp van de essenties leren kinderen zichzelf kennen en sturen. Leren ze om met een open geest, hart en wil de wereld in te gaan. Ik pleit voor onderwijs dat dagelijks en systematisch tijd inruimt voor de rijkdom van het leven, het essentieel perspectief.

De wereld ingaan: het existentieel perspectief

De wereld ingaan is moeilijker dan je denkt. Elk mens, elk kind creëert een eigen perspectief op de wereld en probeert een plek te vinden. Het is trial en error. Al voor de geboorte krijgt een kind signalen mee uit de omgeving. Dit is het eerste lesmateriaal, waarmee een kind gaat ervaren, hoe het zich het beste kan verhouden met zijn omgeving, 'coping'.

De rijkdom in jezelf komt nooit volledig tot zijn recht zoals je verwacht. De andere mens heeft een andere coping en zal reageren vanuit een eigen uniek perspectief. Jezelf uiten betekent dus altijd een risico. De ander zal je anders begrijpen. Door ervaring leer je afgestemd te reageren. Volledig begrepen word je nooit, wel kom je tot gemeenschappelijke betekenissen en doelen. Omgaan met verwachtingen, afstemmen, aanpassen of doorzetten leer je door te doen en samen terug te kijken.

Dit moeilijke spel van existentie is een belangrijke doelstelling van het onderwijs, want de wijze van existentie bepaalt voor een groot deel het geluk van de kinderen in de toekomst. Je kunt het echter niet 'leren' van een expert. Je leert door te doen en te ervaren. Je moet het oefenen in een veilige situatie, waarin je risico kunt lopen dat je verkeerd begrepen wordt of dat het niets oplevert. Dit is wat Ger Biesta het prachtige risico van onderwijs noemt. Door als leerkracht in te spelen op wat er zich voor doet in het samenleven in de klas en door in een gezamenlijke start en afsluiting verwachtingen te delen en te evalueren, kan de kracht van existentie van kinderen zich ontwikkelen. Ook activiteiten als samen spreken, vieren, werken en spelen dragen bij aan de existentie van kinderen. Net als essentieel onderwijs is existentieel onderwijs ook onafhankelijk van het tijdsgewricht. Ik pleit er voor onderwijs dat dagelijks en waar mogelijk de kinderen helpt de wereld in te gaan, het existentieel perspectief.

Vorbereiden op leven en werk in de toekomst: expertiseopbouw

Hoe bereid je kinderen voor op hun specifieke toekomst? Welke kennis hebben ze nodig? Je kunt voor de veilige weg kiezen en zoveel mogelijk kennis aan bieden. Gevaar is dat kinderen afhaken. Ik vermoed dat kinderen meer leren door alleen de meest belangrijke thema's te behandelen en daar dieper op in te gaan, dan te proberen kinderen zoveel mogelijk kennis mee te geven. Het gaat om zowel specialistische kennis per vakgebied, maar ook om de integratie van vakgebieden in thema's, zoals die herkenbaar zijn in de echte wereld. Het gaat om theoretische kennis en om kennis van de praktijk. Kennis opdoen is niet alleen belangrijk omdat je de kennis nodig hebt in de toekomst: Door kennis op te slaan leer je in de toekomst ook nieuwe kennis en vaardigheden op te doen. De kennisbasis blijft dus belangrijk.

Kennis gaat pas leven als je er iets mee gaat doen. Om kinderen te motiveren is onderwijs nodig dat betekenis voor hen heeft en hen activeert. Kinderen worden geactiveerd als ze zelf initiatief mogen nemen om in projecten het thema's te onderzoeken en te ontdekken.

Nieuwsbrief Tieneronderwijs

Kleinschalig en uitdagend onderwijs voor 10-14 jarigen

Mei 2019, uitgave 7 van het tweede jaar

In inspiratiesessies en onderwijsleergesprekken introduceer je hen in geïntegreerde vakgebieden als 'Mens, cultuur en maatschappij' of 'Natuur, wetenschap en techniek'. Verplichte of keuze cursussen per vak kunnen onderdeel uitmaken van de projecten om ze te introduceren in de verschillende perspectieven per vak. In trainingen leren ze vaardigheden (presenteren, organiseren, plannen etcetera) of kennis te automatiseren (woordenschat, tafels, scheikundige elementen). Kinderen worden het meest gemotiveerd als ze hun eigen leervragen mogen onderzoeken. Biedt daar ruimte voor en begeleidt hen in zelfsturing. Deze mix van werkvormen (trainingen, projecten, eigen leervragen, vakcursussen etcetera) activeert en motiveert het leren van kinderen met de verschillende leerstijlen, -behoeftes en -mogelijkheden. De expertiseopbouw is niet alleen te meten door kennis te toetsen, maar ook vaardigheden en houdingen te beoordelen.

Essenties, existentie en expertiseopbouw in één onderwijsaanpak

In de opzet van 10-14 jarigen onderwijs zie je terug hoe aandacht voor essentie, existentie en expertiseopbouw een plek hebben in het curriculum <https://www.tienercollegenijmegen.nl/gids-naar-tieneronderwijs> . Ga voor je eigen school of eigen les na of je kinderen de rijkdom van het leven laat ervaren(essenties), of je ze begeleidt in het de wereld ingaan (existentie) en hoe je de verschillende werkvormen in de expertiseopbouw hanteert. Hoe verrijkend kan jouw onderwijs zijn!

Reacties of vragen: info@tienercollegenijmegen.nl

Nieuwsbrief Tieneronderwijs

Kleinschalig en uitdagend onderwijs voor 10-14 jarigen

Mei 2019, uitgave 7 van het tweede jaar

Aan alle kinderen en hun leerkrachten: Namaste!

Ik zie je , ik hoor je

Ik waardeer je

Ik buig voor je unieke kwaliteiten.

Hoe onderwijs mijn leven heeft verrijkt!

Ik was een blij en opportunistisch kind. Een dromer en een denker. Niet praktisch ingesteld. Mijn vader werkte bij De Gruijter, kruideniers die zich ontwikkelde tot supermarkt. Mijn moeder was huisvrouw. Mijn ouders zijn kinderen van de wederopbouw. Ze hebben als kind de oorlog meegemaakt. Ze hebben elkaar jong ontmoet en samen een leven opgebouwd met meer luxe dan hun ouders.

In die tijd was er een volwassen wereld, waar je als kind niet bij hoorde. Dat gaf je veel vrijheid om met andere kinderen je eigen gang te gaan. Wel namen mijn ouders ons op zondag mee naar een speeltuin en gingen we op vakantie. Dat hadden mijn ouders als kind niet meegemaakt.

Mijn vader heeft zich niet door opleiding maar op eigen kracht opgewerkt. Hoewel mijn moeder een snelle denker was heeft ze haar schoolloopbaan afgesloten met een jaar opleiding voor het moeder- en huisvrouwschap. Het lot van veel vrouwen in die tijd. Onderwijs heeft hen niet veel gebracht.

Mij wel. Op school kwam ik tot ontplooiing. Ik ontdekte wie ik was en wat ik kon. Ik leerde samen te leven en leren met andere kinderen en kreeg een brede kijk op de wereld. Ik vond school heerlijk! Dit gevoel werd niet door al mijn klasgenoten gedeeld. De onderwijzer had het voor het zeggen. Sommige gaven daar een prachtige pedagogische invulling aan: je werd gehoord en gezien, je werd gewaardeerd en er was erkenning voor je kwaliteiten. Ze namen de ruimte om op een eigen manier les te geven. Ze creëerden een gelukkige klas. Andere onderwijzers en leraren rekende je af op punten en waren deterministisch: je was dom, slim of brutaal en daar viel weinig aan te veranderen. Ik voelde wel aan hoe ver je bij welke leraar kon gaan, maar veilig is natuurlijk anders.

In die tijd waren er leraren die naast het lesgeven ook schrijver waren, wethouder of filosoof. Ook nu nog heb je veel leraren die buiten hun vakgebied veel interessants te bieden. Ik heb meer geleerd van hun verhalen en 'alternatieve lessen', dan van de lesstof. Inspirerende mensen.

Onderwijs was mijn thuis. Die ontplooiing, die inspiratie en die gelukkige klas gun ik elk kind. Ik koos voor een studie onderwijssociologie en kreeg een brede blik op onderwijs. Daarna heb ik 10 jaar gewerkt als onderzoeker en adviseur in de aansluiting van onderwijs op de beroepspraktijk, 10 jaar als adviseur en leidinggevende in het primair onderwijs en 10 jaar gewerkt als conrector in het middelbaar onderwijs. Ik mocht onderwijs bekijken in Europa en Amerika. Ik mocht samenwerken met vernieuwende po- en vo-scholen. Ik heb mijn thuis gevonden in de Jenaplanwereld.

In de leeftijd van 10-14 jaar worden gevormd tot jong volwassenen door leven, onderwijs en elkaar. Een cruciale fase. Ik heb me aangesloten bij initiatieven voor deze doelgroep,

Nieuwsbrief Tieneronderwijs

Kleinschalig en uitdagend onderwijs voor 10-14 jarigen

Mei 2019, uitgave 7 van het tweede jaar

‘het tieneronderwijs’, en ben een eigen beweging gestart in Nijmegen. In deze initiatieven wordt ruimte gemaakt voor zelfsturing en ontplooiing van kinderen, het leren samen leven en inspiratiemomenten. Tevens wordt de studiekeuze uitgesteld.

Toen ik werkloos werd, heb ik de ruimte genomen om van buitenaf te kijken naar onderwijs, me te verdiepen in onderwijsdenkers en een eigen verhaal te schrijven over wat de waarde en betekenis van onderwijs bepaalt: het ervaren van de rijkdom van het leven (de essenties), de moed om de wereld in te gaan (existeren) en het opbouwen van expertise. Op basis van die inzichten heb ik mijn ideaal van tieneronderwijs ontworpen.

Voor mij is het belangrijk om de rijkdom van het leven te ervaren, om iedere keer weer vol verwachting de wereld in te gaan en om mijzelf in leven en werk te ontwikkelen. In drukke of moeilijke tijden vind ik rust, kracht en troost in de essenties van het leven. Deze essenties zullen er altijd zijn, ook als je geen baan hebt. Ik heb de uitdaging ervaren van ‘het in de wereld komen’, dat prachtige risico van het existentialisme. Met je eigen kracht je leven componeren, terwijl het ieder keer anders loopt dan je gedacht had. Ondertussen bouw ik zelfsturend, gecoacht en geïnspireerd door anderen aan mijn expertise.

Als mijn verhaal bijdraagt aan het ‘anders’ denken en doen in onderwijs, aan ontplooiing, aan inspiratie en gelukkige klassen, dan is mijn missie geslaagd,

Namasté

Erik

Nieuwsbrief Tieneronderwijs

Kleinschalig en uitdagend onderwijs voor 10-14 jarigen

Mei 2019, uitgave 7 van het tweede jaar

Terugblik landelijke conferentie Tieneronderwijs 8 april 2019

Overgenomen van de website: <https://1014onderwijs.nl/terugblik-conferentie-10-14-onderwijs/>

Veel belangstelling

De zon schijnt, de locatie is prachtig en om 13.00 uur stromen de deelnemers binnen. De belangstelling voor 10-14-onderwijs is erg groot. Een deelnemer vertelt: “Wij komen helemaal uit Friesland, want we zijn geïnteresseerd in 10-14-onderwijs. Er zijn verschillende initiatieven in de regio.” Ook Lenie van Lieverloo, projectleider 10-14 Onderwijs, is blij met de grote belangstelling: “Het is een dag van verbinding en ontmoeting. Maar vooral ook van kennisdeling en kennisontwikkeling.” Leon de Wit, voorzitter van de Kwartiermakers, bevestigt dit: “We willen heel erg graag heel veel leren van elkaar.”

Wat is 10-14?

“10-14-onderwijs is onderwijs waar de laatste twee groepen van het basisonderwijs en de eerste twee van het voortgezet onderwijs bij elkaar worden gezet. Kinderen hoeven zo in een cruciale fase in hun leven, 12 jaar, niet te kiezen. Ze kunnen zich doorontwikkelen,” vertelt Percy Henry, Kwartiermaker en bestuurder Esprit Scholengroep.

De special guest

Om half 2 start de opening mét een special guest. Het is 10-14-leerling Karlijn uit Groningen. De zaal reageert erg enthousiast. Karlijn is 13 jaar en een echte ambassadrice van 10-14-onderwijs. “Ik vind 10-14-onderwijs heel erg goed want je kunt er veel kinderen mee helpen. Soms ben je gewoon nog te jong om naar de eerste klas te gaan en daar heb je een soort van tussenklasje waarin ze je echt voorbereiden op het middelbareschoolleven.”

Minister Arie Slob

Ook minister van Onderwijs Arie Slob is vandaag aanwezig: “Ik ben blij dat ik hierbij kan zijn. Ik vind 10-14 een fantastisch mooi onderwerp.” Hij benadrukt de voordelen van 10-14: “10-14-onderwijs draagt eraan bij dat kinderen minder snel in een selectiemoment terecht komen. Dat is beter voor de overgangen tussen primair en voortgezet onderwijs. Het kan ook kansgelijkheid bevorderen. Omdat er nogal eens wat kinderen juist in de overgang in de problemen komen. Het kan ook helpen om doorlopende leerlijnen verder te stimuleren.”

“Heb een visie”

De opening wordt afgesloten door keynote-speaker Pedro De Bruyckere. Pedro is een Vlaamse pedagoog en onderzoeker. Hij neemt ons mee door allerlei onderzoeken naar jongeren en onderwijs. Zijn conclusie: “Heb een visie. Het maakt niet uit welke. Het hebben van een gedeelde visie belangrijker is dan wélke visie je kiest.” De deelnemers reageren enthousiast op het verhaal van Pedro: “Ik vond het heel interessant. Je kijkt hierdoor kritisch naar jezelf. Ik dacht steeds: dat doe ik al wel, dat doe ik al wel, dat nog niet. Waarom eigenlijk?”

Inspiratiesessies

Na een drankje en een muffin zijn er verschillende inspiratiesessies. Hierin vertellen 10-14-scholen over hun ervaringen. Schoolleider Tinie en coach Anita van de Tienschool uit Sneek vertellen bijvoorbeeld over hoe zij tieners actief begeleiden in hun ontwikkeling. “Ik

Nieuwsbrief Tieneronderwijs

Kleinschalig en uitdagend onderwijs voor 10-14 jarigen

Mei 2019, uitgave 7 van het tweede jaar

heb een goed beeld van de werkwijze op de Tienerschool en de rol van de coach door de dag heen,” vertelt een geïnspireerde deelnemer.

Schoolleider Camyre van Spring High uit Amsterdam verzorgt ook een inspiratiesessie. Ze vertelt: “Bij ons op school zitten leerlingen niet in een klaslokaal maar op een leerplein. Ze krijgen echt op niveau instructie. Maar zitten qua leeftijd door elkaar. Dat is belangrijk. Want het leren staat bij ons centraal. En het leren van een leerling is niet alleen maar de vakken, maar ook hoe je met elkaar om kan gaan.”

Starten met 10-14-onderwijs

“Om met 10-14-onderwijs te starten heb je vooral veel zin nodig en passie voor onderwijs,” vertelt Camyre. Wil je je ook aansluiten bij 10-14 Onderwijs? Meld je dan aan via kwartiermakers@1014onderwijs.nl of kijk op www.1014onderwijs.nl.

Nieuwsbrief Tieneronderwijs

Kleinschalig en uitdagend onderwijs voor 10-14 jarigen

Mei 2019, uitgave 7 van het tweede jaar

Ondersteuningsaanbod

Hieronder een overzicht van het ondersteuningsaanbod. Heeft u interesse in een bijdrage: mail info@tienercollegenijmegen.nl.

a. Ontwikkel zelfsturing bij de tieners (en bij jezelf als begeleider of ouder).

Onze bijdrage: Het instrument 'de self-director' geeft een overzicht van de belangrijkste vragen in de persoonsvorming. Op een trainingsdag wordt dit instrument van zelfsturing geïntroduceerd en omgezet in een aanpak voor de tieners. Daarna gaan de begeleiders met de tieners aan de slag met 'de selfdirector'. Ook de tieners kunnen een verdiepende dag krijgen vanuit ons. Een eerste open training zal in februari worden gehouden.

b. Ontwikkel communicatievaardigheden bij de tieners (en bij jezelf als begeleider of ouder).

Onze bijdrage: een trainingsdag om te leren empathisch te communiceren voor begeleiders, ouders en tieners. Een eerste open training zal in april worden gehouden.

c. Bepaal samen (begeleiders, tieners, ouders) de leerdoelen.

Onze bijdrage: Op basis van richtinggevers stellen tieners, begeleiders en ouders zelf de leerdoelen vast in twee gezamenlijke sessies van een dagdeel.

d. Ontwikkel samen (begeleiders, tieners, ouders) het onderwijs.

Onze bijdrage: Twee oefenbijeenkomsten van een dagdeel om samen met tieners, begeleiders, ouders en experts een project op te zetten. Twee oefenbijeenkomsten van een dagdeel om in een vakgebied een aanzet te geven voor een uitdagende training/project/leeromgeving om voor te bereiden op een assessment.

e. Maak contact met PO-scholen en VO-scholen die samen een tienerstroom willen ontwikkelen of het onderwijs aan 10-14 jarigen willen verbeteren.

Onze bijdrage: Het leggen van de eerste contacten en voeren van eerste verkennende gesprekken.

f. Start met leerkrachten PO en docenten VO vanuit een gedeelde visie en missie: Wat wil je bereiken met de tieners?

Onze bijdrage: Ophalen van de individuele dromen, visies en passies via interviews. Vervolgens in twee sessies van een dagdeel komen tot een eerste gezamenlijke opzet van de visie en de missie.